

שני פרקים

א. תבוסת ביאפרה

1

לא, אין היא רוצה להיות לקח,
או דיון על נושא "מי אשם"?
רוצה להיות רגע-ונצח
של קללה אשר אין לה שם.

רוצה להיות רגע אחד-וניחיד
בו היכל-האמות הרב
בגפץ אדיר של זכוכית
נופל, כורע על ברקיו.

נסתיימה מלחמה כהתה
ולאור מברקים אחרונים
מי מקיץ? מי קופץ ממשכבו לפתע?
מצפון-הממלכות
עומד, בוהה, בתחתונים.

מגשש, מחפש מכנסיו,
גרפיו, שניו התותבות.
יש למהר. לפחות עכשו.
אין גיהנום בלי פגנות טובות.

יש למהר. תוך שבוע
לשלח מזון. אם לאו –
עוד שני מיליון נפש, לפי הדיווח,
ימותו. נחוצן חלב.

שפויזות המלים בעתון
ורק בהיותן לבדן
הן צופות זו בזו פתאם
ורואות שיצאו מדעתן.

שקט. העת נגרת.
לרגע, בין ירי לירי,
נגלית מועצת בטחון ניגרית,
שומרת על עולם ניגרי.

2

זוועת ביאפרה אינה בכך שהיא משל, או התראה, או חומר למסקנות. לא זה עיקרה. אך פרט אחד, מתוך כל מה שהתרחש שם בימים אלה, יכול להיות מועתק כמו שהוא אל תוך "האיזור שלנו".

שכן, בשמענו בראדיו את השידור ההוא, בו קרא מפקד צבא ביאפרה לחייליו להניח את נשקם ולהסגיר את עצמם לאויב, ובשמענו לאחר מכן את צלילי ההימנון הביאפרי המנוגן בפעם האחרונה, ידענו כי אין מדינה בעולם – פרט לישראל לבדה – אשר שליטי המדינות השוכנות מסביבה מבקשים לשמוע ממנה רק זאת בלבד: את נאום-הפרידה של המפקד מחייליו ואת ההימנון המנוגן בפעם האחרונה ולא עוד. אם הם דוחים כל נאומים אחרים שלנו, נאומי רצון-טוב ושאיפות שלום ואחוה ונכונות לויתורים, הרי הם עושים כן לא מפני שאין הם מאמינים לנו, אלא מפני שאין זה תחליף ראוי לאותו שידור אחרון ומיוחל של תבוסה ישראלית עם הוראות לצה"ל להפסיק את ההתנגדות.

כל חמתם מקורה בכך שעוד אין הם רוצים להודות בכורח העליון הכופה עליהם ויתור על משאת-נפש זו, על מנגינתה העריבה של "התקוה" הנפרדת מן המלים "ארץ ציון וירושלים".

ועוד פרט אחד אפשר להעתיק אל תוך אזורנו זה מן המסכת הביאפרית הנוראה. אהדה זו שהעולם מביע כיום לשבט המובס באפריקה היא אותה אהדה עצמה שעמדה הכן על סף מלחמת-ששת-הימים לשטוף אותנו ולהתגלגל עלינו ברחמיה ובמשלוחי הסעד שלה, אילו נסתיימו הדברים אחרת. רק הנצחון אשר הדף והרחיק את צבאות האויב מגבולותינו הוא שהדף גם את גל-האהדה הזו.

האמברגו והגינויים ותכניות-הלחץ השונות באו במקומו.

אך המקח שעשינו הוא מקח טוב.

וגם הלקח.

ב. המפה והתרגיל

1

ד"ר שמעון שמיר, מרצה להיסטוריה של המזרח-התיכון באוניברסיטת תל-אביב, פירסם לפני שבוע ב"מעריב" מאמר נרחב בו הוא מערער על הנטיה הרווחת, לדבריו, בישראל (ביחוד במחקריו של ד"ר י. הרכבי), להציג את האיבה הערבית כלפינו כשנאה מונוליתית וקיצונית, בלי להביא בחשבון שיש בה גוונים שונים שאינם מצדיקים מדיניות של "אין ברירה" מצדנו.

האמת ניתנה להיאמר כי יש ויש מקום לחלוק על עמדתו של הרכבי ועל הדרך שבה הוא תופס את "הסכסוך באזורנו". חשיבות החומר שהוא מביא במחקריו נעלה על כל ספק ומידת הרצינות שבה הוא מטפל בבעיה זו מעוררת יראת-כבוד, אך דומה כי מרוב הטעמה הוא רואה את המשטמה הערבית כחזיון כה טבעי וכה מושרש עד שהיא נראית לו לפעמים לא רק מוסברת אלא גם סבירה ומוצדקת מדי, בלי להביא בחשבון את היותה במידה רבה פרי שיסוי וליבוי של שליטים, שאילולא הם היו נתיניהם העייפים נכונים מכבר לשלום עם ישראל.

אך זהו ענין לעצמו ולא לכך אני מתכוון כאן.

במהלך דבריו ממשיל ד"ר שמעון שמיר משל העשוי, לדעתו, לשבר את האוזן. משל זה נראה חביב עליו וחשוב בעיניו עד כדי כך שהוא חוזר עליו כמעט מלה במלה גם בסימפוזיון שנערך ב"צוותא". נביא אותו כאן בקצרה.

2

ד"ר שמיר אומר כי כדי להדגים את "המבנה הנפשי המעוות של הערבים" אנו מזכירים את אמונתם השלימה בכך שבכנסת תלויה מפה אשר לפיה משתרעת מדינת ישראל מן

הפרת ועד הנילוס. אך דוגמא זו – כך טוען ד"ר שמיר – אינה בעלת תוקף, שכן באותה דרך עצמה קלט הציבור הישראלי ללא פקפוק את הסיפור על ספרי-הלימוד בשטחים, שבהם נלמדת תורת החשבון באמצעות תרגיל כגון ש"פדאין גיבורים פגשו עשרה יהודים והרגו ששה, כמה נשארו?", אך כי תרגיל זה אינו מצוי בספרי-הלימוד הערביים יותר משמצויה מפת הפרת-הנילוס בכנסת.

אין צורך להזכיר כי אותו סיפור, על אודות תרגיל החשבון הצרחני, לא נוצר יש מאין והוא דווקא משתלב יפה בתרגילים פובליציסטיים של העתונות הערבית ואפילו בתרגילי הצהרות רשמיות של שליטי ערב.

ד"ר שמיר יודע זאת, אלא שהוא טוען כי "באותה דרך ניתן גם לטעון שגם מפת גבול ההבטחה, אם אינה תלויה בכנסת, מצויה היא בספרי התנ"ך שחולקו לחיילי צה"ל וכי שאיפת ההתפשטות המומחשת על-ידי מפה כזאת אמנם מקננת בלב ישראלים רבים. אם כן מה יתרון לאחד על פני השני?"

לשאלה חשובה זו של ד"ר שמיר רצוני להעיר, כי ראשית-כל הוא טועה לגבי החשיבות שאנו מייחסים לאותו סיפור המפה שהערבים מאמינים בה, כביכול.

שכן יודעים אנו כי מלחמתם הרצופה להכחדה של ישראל נובעת לא מפני שהם מתנגדים למפת הפרת-והנילוס שאינה קיימת, אלא מלחמתם נגד ישראל התחילה מחמת התנגדותם למפה צנועה הרבה יותר, מפה שלא רק הפרת והנילוס אלא אפילו נהריה נמצאה מחוץ לגבולותיה והנגב לא נכלל בה והגליל המערבי כולו גם הוא היה מחוץ לתחום שלה.

כל דיונו החטוף והעמקני כל-כך למראית-עין של ד"ר שמיר אינו מספיק כדי לחפות על עובדה זו.

ועוד נקודה אחת.

ד"ר שמיר כותב כי על האיבה הערבית, שהיא כביכול נצחית ומונוליטית, "מבססים חסידי הסיפוח" את תביעותיהם להתנחלות.

קביעה זו של ד"ר שמיר היא מן המגוחכות ביותר במאמרו. לא על האיבה הערבית מבססים "חסידי הסיפוח" את דרישות ההתנחלות, אלא על כך ששום חוק מוסרי או מדיני ושום סיבה התלויה בתולדות האיזור עד העת החדשה, אינם יכולים ואינם רשאים לאסור על היהודים את ההתנחלות בשטחים ריקים של ארץ-ישראל. לא שנאת הערבים מחזקת טענתנו זו, אלא דווקא התקווה כי שנאה זו אינה נצחית ואינה מונוליטית וכי אין היא אלא פרי ניוון ושחיתות של שליטים ערביים, המוליכים את עמיהם בנתיב מלחמה הרסנית וחסרת סיכוי. עמדתם של שליטים אלה רק מוסיפה לכורח ההיסטורי והמוסרי

של ההתנחלות את הנימוק הבטחוני, הקובע כי התישבות יהודית בשטחים החדשים היא חומת-מגן אשר שום ערובות ושום הסדרים שבכתב לא ישוו לה ויהיו נטולי-ערך בלעדיה. אנו מאמינים כי חיץ זה הוא שיקיים אותנו עד ליום שבו יתפכחו עמי ערב מן השכרון ששליטיהם נוסכים בהם, ויבינו כי בין ארצות-ערב, המשתרעות מן המפרץ הפרסי עד חרטום ומן הפרת ועד הנלוס, יש מקום למדינת ישראל, על אותה כברת-ארץ שהיא אחוז אחד מן הנחלאות הערביות העצומות בעולם, כברת-ארץ שהיא שאלת חיים ומוות לעם היהודי. זהו היסוד שעליו "מבססים חסידי הסיפוח את תביעות ההתנחלות". טענותיו הקלושות של המרצה הצעיר להיסטוריה הן טענות אשר שום תואר אקדאי אין בכוחו למלא את חללן הריק.